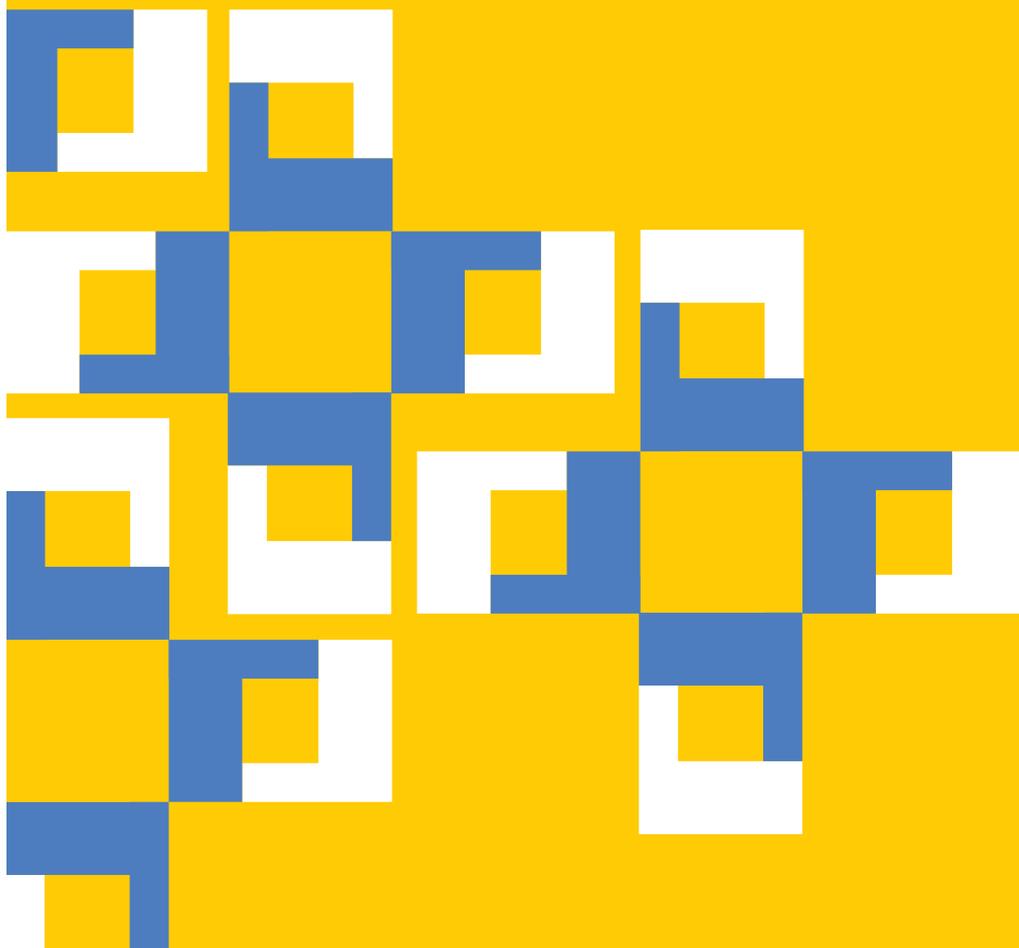

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

2026

ВИПУСК 15.
ЛИСТОПАД – ГРУДЕНЬ
2025 РОКУ

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

КИЇВ – 2026

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ. Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України. **ВИПУСК 15. ЛИСТОПАД – ГРУДЕНЬ 2025 РОКУ** / Український незалежний центр політичних досліджень. Київ. Лютий 2026. 35 с.

Цей звіт підготувала команда Українського незалежного центру політичних досліджень у межах діяльності Національної платформи стійкості та згуртованості, громадянської ініціативи, започаткованої в лютому 2018 року (попередня назва – Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»).

Діяльність Національної платформи спрямована на посилення національної стійкості України. Щоб цього досягти, необхідно забезпечити діалогові практики в суспільстві, надати пропозиції владі щодо вироблення відповідних політик, зокрема стосовно стійкості й соціальної згуртованості, а також забезпечити суспільну обізнаність у цих процесах. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проекту «Забезпечення стійкості України в умовах зростання ризиків та наслідків війни».

Звіт базується на даних про події в 12 областях України, що мають значення для формування політики національної стійкості. Відбір областей здійснено на основі аналізу процесів згуртованості мешканців Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Львівської, Миколаївської, Одеської, Харківської, Херсонської, Чернівецької і Чернігівської областей унаслідок розгортання воєнних дій. Для збору даних ми вирізнили тимчасово окуповані території, прифронтові та звільнені території, а також території, що розташовані в умовному тилу.

УНЦПД висловлює подяку за надані матеріали учасникам Регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості: Володимирі Мережку, Денису Гречку, Андрію Романенкові, Миколі Яцкову, Дмитрові Арабаджієву, Оксані Івасів, Вікторії Демченко, Тамарі Астаховій, Діані Баринівій, Дементію Белому, Наталії Нечаєвій-Юрійчук, Любові Мульованій.

Укладачі звіту: Світлана Горобчишина (текст), Світлана Конончук (загальна редакція)

Літературна редакторка: Аюна Бивальцева

Дизайнер – Буравченко Сергій

Верстальник – Глиненко Олександр

Координація проекту: Іван Вартовник, Оксана Івасів, Анна Іщук, Валерія Скворцова

Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю авторів і жодним чином не відображає офіційну позицію Європейського Союзу.

Публікація доступна на сайті Національної платформи стійкості та згуртованості <http://national-platform.org> та сайті УНЦПД www.ucipr.org.ua.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	05
РЕЗЮМЕ	06
I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ <i>(Донецька, Запорізька і Херсонська області)</i>	09
1. Зміни в системі управління	09
1.1. Рішення окупаційної влади	09
2. Гуманітарна ситуація	10
2.1. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування	11
3. Робота над ідентичністю	11
3.1. Зміни в стандартах освіти	12
3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята і як їх відзначають	12
II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ <i>(Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Миколаївська, Харківська, Херсонська та Чернігівська області)</i>	13
1. Зміни в системі управління	13
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	14
2. Робота над ідентичністю	18
2.1. Зміни в стандартах освіти	18
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята і як їх відзначають	19
3. Спільна справа	20
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	20
4. Зміни в соціальній структурі	22
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок, дітей і людей з інвалідністю	22
4.2. Потреби вимушених переселенців і реагування на них	23
III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ <i>(Вінницька, Закарпатська, Львівська, Одеська й Чернівецька області)</i>	24
1. Зміни в системі управління	24
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	24
2. Робота над ідентичністю	25
2.1. Зміни в стандартах освіти	25
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята і як їх відзначають	26
2.3. Свобода віросповідання	25
2.4. Національні меншини	26
3. Спільна справа	27
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	27
3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами	28
4. Зміни в соціальній структурі	29
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок, дітей і людей з інвалідністю	29
4.2. Потреби вимушених переселенців і реагування на них	29
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони й реагування на них. Мобілізація	30
МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ	31

СКОРОЧЕННЯ

АЕС	атомна електростанція
ВПО	внутрішньо переміщена особа
ГО	громадська організація
ДНР	Донецька народна республіка
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ЗСУ	Збройні сили України
ІПСО	інформаційно-психологічна операція
КАБ	керована авіаційна бомба
ЛНР	Луганська народна республіка
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МВА	міська військова адміністрація
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
ОВА	обласна військова адміністрація
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПЦУ	Православна церква України
РЕБ	радіоелектронна боротьба
РПЦ	Російська православна церква
РФ	Російська Федерація
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
«СВО»	«спеціальна воєнна операція»
ТЕЦ	теплова електростанція
ТОТ	тимчасово окупована територія
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
УГКЦ	Українська греко-католицька церква
УПЦ (МП)	Українська православна церква Московського патріархату
ЦНАП	центр надання адміністративних послуг

РЕЗЮМЕ

Ситуація на фронті

У 2025 році лінія фронту вперше просунулась уже на територію Дніпропетровської області: на кінець грудня під російською окупацією [перебували](#) 11 населених пунктів, ще приблизно стільки ж – у сірій зоні.

У Донецькій області ситуація залишалася вкрай складною: бойові дії активізувалися, 23 грудня було повідомлено про захоплення міста [Сіверськ](#). Ішли інтенсивні бої за Покровськ і Мирноград; противник також просувався на Костянтинівському й Лиманському напрямках, що вказує на поступове наближення бойових дій до Краматорсько-Слов'янської агломерації.

На півночі Харківщини російська армія намагалася розширити зону бойових дій, однак без суттєвих результатів. Восени 2025 року вона [прагнула](#) проникнути в Куп'янськ, зокрема через інженерні комунікації. У грудні українські підрозділи заблокували групи противника й порушили їхню логістику. Активні бойові дії тривали також у районах Вовчанська, Приліпок, Дворічанського, Ізбицького, Вільчі й Обухівки.

У Запорізькій області напруженість зберігалася, найбільш інтенсивні атаки фіксувалися на Гуляйпільському напрямку; противник намагався просуватися в районах Затишшя, Нового Запоріжжя, Зеленого Гаю і самого Гуляйполя.

На Херсонщині противник продовжував спроби наступальних дій у районі Антонівського мосту й на островах у гирлі Дніпра, що підтримувало ризик локальної ескалації.

Луганська область, за винятком невеликих ділянок, окупована.

I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

Окупаційна політика на тимчасово окупованих територіях має характер укорінення і поєднує три взаємопов'язані напрями: репресивний контроль, інституційне інтегрування територій у правове й управлінське поле РФ, а також соціально-ідеологічну переорієнтацію населення.

Майнові механізми використовуються як інструмент примусу й перерозподілу активів. Практика визнання житла «безхазяйним», ведення реєстрів «публічної власності», оформлення житла за фактичними мешканцями, а також прив'язка збереження майна чи компенсації до повернення на окуповану територію та набуття громадянства РФ підвищують ризик втрати житла для українських власників і стимулюють вимушену легалізацію життя за правилами окупаційної адміністрації.

Репресії та криміналізація нелояльності залишаються ключовим механізмом контролю, що підриває соціальну довіру й горизонтальні зв'язки.

Окремою лінією є тиск через освіту та дітей. Переслідування за українське дистанційне навчання і милітаризація шкільного середовища створюють довгострокові ризики для ідентичності та майбутньої реінтеграції. Трансформація публічного простору й політики пам'яті (меморіалізація, перейменування просторів, символічна зміна середовища) спрямована на витіснення української присутності та нормалізацію окупаційного режиму.

Посилюються практики, які змінюють соціально-демографічний та управлінський профіль територій: заміщення населення, недопуск місцевих до управління, призначення кадрів із РФ. «Проекти розвитку» та «інвесткарта» використовуються для залучення російського бізнесу й закріплення контролю над ресурсами, створюючи видимість довгостроковості окупації. Дефіцити базових товарів

і послуг підсилюють залежність населення від окупаційної адміністрації. Інтеграція в російські адміністративні й цифрові системи поглиблює контроль і ускладнює відновлення українських інституцій у майбутньому.

II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ

Безпекова ситуація має виснажувальний характер: регулярні обстріли з короткими спадами без тривалих періодів стабільного затишшя. Удари по житлових кварталах, транспорту, ринках, медичних службах, комунальникам і волонтерах системно негативно впливають на цивільне життя та підривають психологічну стійкість людей.

Системні удари по енергетиці й мережах перетворюють воєнні ризики на кризу життєзабезпечення, особливо в зимовий період: тривалі відключення електроенергії, перебої з водою і теплом, обмеження роботи транспорту й потреба в резервному живленні створюють каскадні наслідки для населення. Удари безпосередньо під час відновлювальних робіт ускладнюють ремонт і підвищують ризики для служб реагування.

Евакуація здійснюється під постійними загрозами обстрілів. Пріоритет у вивезенні надається дітям і вразливим групам з опорою на транзитні центри й волонтерські мережі.

Освіта функціонує за воєнним стандартом: офлайн-формат можливий лише за наявності укриттів і безпечних просторів, домінує змішане навчання.

Додатковими факторами вразливості залишаються корупційні відносини, послаблення місцевого самоврядування і дисбаланс довіри (вищий рівень довіри до служб реагування й волонтерів за нижчого – до влади й поліції), що ускладнює координацію непопулярних рішень (евакуація, пріоритети бюджету, правила безпеки).

Разом із цим є робочі механізми підтримки стійкості: взаємодопомога, пункти незламності, адресна допомога, транзитні центри, мережі громадських хабів, ветеранські простори. Їхня ефективність залежить від ресурсів, безпеки логістики і здатності працювати під постійними загрозами.

III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ

Тилові області дедалі частіше зазнають уражень і логістичних збоїв. Атаки на енергетику, транспортні вузли й прикордонну інфраструктуру (зокрема удар по мосту через річку Дністер, що є частиною міжнародної траси М-15, біля Маяків на Одещині й порушення руху на трасі Одеса – Рені) демонструють, що навіть віддалені від фронту регіони мусять швидко переходити в режим кризового реагування.

Масовані удари по енергетичних об'єктах спричиняють блекаути й аварійні відключення з похідними проблемами відсутності води та тепла, а нерівномірність відновлення підсилює чутливість населення до справедливості доступу до базових послуг життєзабезпечення. Загальна керованість зберігається, однак затяжні порушення роботи комунальної інфраструктури знижують соціальну витривалість і підсилюють побутову конфліктність.

Довіра до інституцій значною мірою залежить від якості кризових сервісів і комунікації. Прозорі правила, передбачуваність рішень, підзвітність щодо ресурсів та зрозуміле інформування зменшують ризики недовіри під час криз.

Одним із пріоритетів стає підтримка груп, чії потреби та вразливість зросли внаслідок війни. Ветерани, ВПО, родини загиблих і зниклих безвісти, а також інші вразливі категорії, створюють стабільно високе навантаження на соціальні служби. Паралельно з'являються елементи більш системної взаємодії між групами людей (ради ВПО, ветеранські програми, міжнародні партнерства), однак зберігається суттєва нерівність у доступі до реабілітації, працевлаштування і базових послуг залежно від віддаленості невеликих поселень.

Економічна активність загалом зберігається, але її стійкість істотно залежить від стабільності енергозабезпечення, кадрової спроможності та надійності логістики. Загалом стійкість тилу визначається не лише безпековим фактором, а й ефективністю щоденного управління: надійною роботою комунальних послуг і критичної інфраструктури, оперативністю відновлювальних робіт і прозорістю компенсаційних механізмів, підзвітністю використання ресурсів і здатністю інституцій підтримувати довіру.

I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

(ДОНЕЦЬКА, ЗАПОРІЗЬКА І ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТІ)

1. Зміни в системі управління

У листопаді – грудні 2025 року на тимчасово окупованих територіях України зберігалася тенденція до повної інтеграції системи управління в російську владну вертикаль. Однією з ознак цього процесу є системне усунення місцевого населення від управління і заміщення керівних посад вихідцями з регіонів РФ.

На окупованих територіях Донецької області лише «голова» ДНР Денис Пушилін має місцеве походження, а всі інші ключові посади обіймають призначенці з Росії. Тенденція витіснення місцевих кадрів з керівних посад на окупованих територіях загалом спостерігається на всіх рівнях.

На тимчасово підконтрольних Росії територіях Херсонської області розпочалася реалізація [програми](#) «Герої Херсонщини: усі СВОї» (що будується на грі слів, де абревіатура «СВО», що розшифровується як «спеціальна воєнна операція», накладається на слово «свої»), спрямованої на укомплектування органів окупаційної влади учасниками російсько-української війни. Програма передбачає багатоступеневий відбір кандидатів і подальше закріплення за ними кураторів з-поміж чиновників окупаційної адміністрації. Запровадження програми свідчить про кадровий дефіцит в органах окупаційної влади й подальшу мілітаризацію цивільного управління за аналогією з практиками, що вже застосовуються в так званих ДНР і ЛНР.

1.1. Рішення окупаційної влади

>> «НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ» ЖИТЛА

Упродовж листопада – грудня 2025 року ключовою подією стало [ухвалення](#) в Росії законодавства, яке узаконює механізм примусового вилучення житла, що належить громадянам України на ТОТ, під приводом наявності «ознак безхазяйності». Згідно з новими нормами, квартири, будинки й кімнати, визнані такими, що мають ці ознаки, оголошуються власністю окупаційних регіонів. Критерії «безхазяйності», а також порядок виявлення й обліку такого житла визначатимуть окупаційні місцеві органи влади. Реєстрацію прав власності за окупаційними структурами декларують завершити до 31 січня 2030 року.

Надалі вилучене житло може передаватися у власність або користування громадянам РФ, зокрема особам, які втратили житло внаслідок бойових дій, співробітникам окупаційних адміністрацій і працівникам підприємств. Закон також допускає подання заяв на компенсацію вже після вилучення майна, однак таке право передбачене лише для громадян РФ, а розмір і порядок виплат визначатимуть окупаційні органи влади. Так ухвалені зміни формують правові підстави для конфіскації нерухомості громадян України на ТОТ із подальшим перерозподілом. За [заявами](#) окупаційної влади, на ТОТ Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей налічується близько 5,5 млн об'єктів нерухомості, з яких до 550 тис. можуть бути визнані «безхазяйними» і переведені в «державну власність».

>> ЗАПОРІЗЬКА АЕС

У листопаді – грудні 2025 року ситуація навколо Запорізької АЕС залишалася джерелом підвищених ризиків для ядерної та енергетичної безпеки. Від початку повномасштабної війни станція пережила численні блекаути, спричинені відключеннями зовнішніх ліній електропостачання й обстрілами, включно з одинадцятим повним блекаутом у ніч проти 6 грудня, коли станція майже дев'ять годин працювала на аварійних дизель-генераторах. Технічні фахівці за підтримки МАГАТЕ відновили резервні лінії живлення та частково стабілізували роботу станції, яка наразі перебуває в режимі холодного зупину.

МЗС України [заявляло](#), що РФ навмисно пошкоджує лінії електропостачання, перевіряючи можливість підключення станції до своєї енергосистеми, що становить постійний ризик для ядерної безпеки.

Питання управління Запорізькою АЕС обговорювалося на міжнародному рівні між Україною та США, а також між США й РФ. Українська сторона [пропонує](#) спільну експлуатацію станції у форматі 50/50 для України та США: половина виробленої електроенергії залишається Україні, друга – розподіляється США. За [словами](#) Путіна, РФ нібито обговорює зі США спільне управління станцією, але без участі України.

>> ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Окупаційна влада активно впроваджує заходи з інтеграції тимчасово окупованих територій у російську економічну систему, залучаючи російські фірми та вводячи свої стандарти. На початку грудня Єдиний інститут просторового планування РФ [представив](#) окупаційному уряду Херсонської області так званий генеральний план Чаплинського округу, який передбачає відновлення підприємств харчової промисловості, створення індустріального парку поблизу села Надіївка і будівництво асфальтобетонного заводу в Чаплинці.

Також анонсувалося розширення агросектору (тепличні комплекси, тваринницькі підприємства, зерно- й овочесховища) і розвиток транспортної інфраструктури (будівництво / реконструкція доріг, зокрема траси Чаплинка – Новотроїцьке – Рикове; відновлення мосту; будівництво автодорожнього шляхопроводу).

Також, на ТОТ Херсонської області окупаційна влада [заявила](#) про запуск інвестиційної карти регіону (понад 70 земельних ділянок для російських інвесторів у межах вільної економічної зони або через масштабні інвестпроекти). Водночас відсутність підтверджених результатів раніше анонсованих ініціатив (зокрема щодо житлових комплексів та інфраструктури на лівобережжі Херсонщини) наводить на думку про переважно декларативний характер частини проєктів і/або про підвищені ризики нецільового використання ресурсів.

>> ОБМЕЖЕННЯ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ

На тимчасово окупованих територіях Запорізької і Херсонської областей російська адміністрація обмежила роботу SIM-карт, прив'язаних до українських паспортів. Протягом останніх тижнів листопада фіксувалися перебої / обмеження роботи таких номерів, а окупаційна влада заявила про намір повністю заблокувати їх до кінця 2025 року.

2. Гуманітарна ситуація

Одним із ключових чинників погіршення гуманітарної ситуації на тимчасово окупованих територіях Донецької області залишається критичний стан системи водопостачання, зокрема в Донецьку й Макіївці. За [наявною інформацією](#), подача води здійснюється нерегулярно – з перервами у кілька днів і лише на короткий проміжок часу. Повідомляється також про погіршення якості води, що може не відповідати базовим санітарним вимогам (зокрема, фіксується нетипове забарвлення води), що вказує на технічні збої в системі водопідготовки / водорозподілу. Окупаційна адміністрація пояснює перебої проведенням ремонтних робіт, однак підтверджених ознак системного відновлення інфраструктури не зафіксовано. Одночасно скорочуються альтернативні джерела водопостачання: обмілін-

ня водосховищ і природних водойм, а канал Сіверський Донець, через який десятки років у Донецьку область ішла вода, зруйнований боями.

Проблемною залишається ситуація з продовольчим забезпеченням. 30 листопада окупаційний губернатор Херсонської області Володимир Сальдо [публічно визнав](#), що в селищі Чаплинка Каховського району соціальний хліб постачається лише до 9 із 33 торгових точок. Водночас проблеми з виробництвом і реалізацією соціального хліба на лівобережжі Херсонської області мають системний характер і фіксуються щонайменше з початку 2024 року, коли в 6 громадах із 14 його виробництво і продаж були повністю припинені.

2.1. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування

Окупаційна влада РФ продовжує заходи, спрямовані на інституціоналізацію і розширення мобілізаційних практик на ТОТ. Державна дума РФ [ухвалила](#) закон, який дозволяє здійснювати призов до війська протягом усього року – з 1 січня по 31 грудня. Формально його дія поширюється і на окуповані території України, попри попередні заяви російської сторони про нібито звільнення місцевого населення від військової служби.

За даними [Центру національного спротиву](#), окупаційні військкомати отримали вказівки сформувати списки придатних до служби чоловіків віком від 18 до 50 років, а в Мелітополі (Запорізька область) з середини жовтня відновлено поквартирні обходи для уточнення персональних даних.

Паралельно, за повідомленнями активістів руху [«Жовта Стрічка»](#), у Мелітополі окупаційна адміністрація застосовує практику фінансового стимулювання медичного персоналу за передачу інформації про пацієнтів призовного й мобілізаційного віку. Зокрема, ідеться про пропозиції грошових виплат у розмірі 20–30 тис. рублів за надання військовій комендатурі персональних даних пацієнтів.

3. Робота над ідентичністю

РФ посилила інституційне оформлення політики ідентичності на ТОТ через [оновлення](#) Стратегії державної національної політики до 2036 року, де окремий блок завдань адресовано так званим возз'єднаним / «історичним регіонам» (Крим, Донбас, «Новоросія») і прямо пов'язано їхню інтеграцію з формуванням «загальноросійської громадянської ідентичності» та підтримкою «традиційних цінностей».

У публічній риториці стратегія легітимізує окупацію через наративи «захисту російськомовних» і «протидії неонацизму», а практичні інструменти включають: посилення ролі російської мови як державної, усунення наслідків антиросійської пропаганди, залучення дітей і молоді ТОТ до проєктів усеросійського рівня, масштабування освітніх і культурних заходів, а також створення / посилення органів і рад із міжнаціональних відносин для управління інтеграційними процесами.

РФ декларує цільові індикатори до 2036 року (рівень громадянської ідентичності не менше 95%; понад 2,5 млн учасників усеросійських заходів в «історичних суб'єктах»), що свідчить про довгострокове планування системної інтеграції населення ТОТ у російський політико-культурний простір. За повідомленнями окупаційних ресурсів, у 2025 році на ТОТ Донецької області провели 43 великі регіональні заходи в межах Року захисника Вітчизни й анонсували наступні хвилі регіональних і муніципальних заходів.

Державна дума РФ 10 грудня [ухвалила](#) закон, який знижує вік обов'язкового складання присяги в разі набуття російського громадянства з 18 до 14 років. Після ухвалення змін присяга стає обов'язковою на всій території РФ і на тимчасово окупованих територіях України; якщо її не скласти протягом року, рішення про надання громадянства визнається недійсним.

Правозахисники наголошують, що застосування цього закону на окупованих територіях є черговим порушенням міжнародного гуманітарного права. Аналітикиня Центру прав людини ZMINA [Онісія Синюк](#) підкреслює, що РФ свідомо створює умови, за яких без російського громадянства на ТОТ неможливо нормально жити чи здобути освіту, а залучення дітей до процедури присяги має маніпулятивний і пропагандистський характер. За її словами, це інструмент закріплення зв'язку з Росією і поступового стирання української ідентичності, а діти не мають реальної можливості відмовитися від нав'язаного громадянства.

3.1. Зміни в стандартах освіти

На ТОТ Запорізької і Херсонської областей шкільна й позашкільна освіта дедалі більше підпорядковується пропаганді: у програми та позакласні заходи системно впроваджують патріотичне виховання в російській інтерпретації.

На лівобережжі Херсонщини окупаційна адміністрація [зобов'язала](#) заклади загальної, професійної і вищої освіти в період з вересня 2025 р. по червень 2026 р. організувати навчання молоді основ оборони та військової служби. Це супроводжується перепідготовкою педагогів і проведенням воєнно-патріотичних акцій під гаслом «Есть такая профессия Родину защищать!» із залученням російських ветеранів, «Юнармії» і кадетських / козацьких класів.

У Каховському районі окупаційна влада [заявила](#) про виявлення понад 190 дітей, які не відвідують російські школи; псевдокерівник окупованої Каховки Павло Філіпчук зазначив, що списки родин передані поліції і соцслужбам, які *методично* відпрацьовують ці випадки, зокрема щодо дітей, які навчаються дистанційно в українських школах. Окупанти також стверджують, що вже зафіксували 31 випадок нібито порушення права на освіту за російським законодавством і склали на батьків протоколи, оштрафували їх і попередили про подальші наслідки.

3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята і як їх відзначають

У листопаді – грудні 2025 року окупаційна влада на ТОТ продовжила політику перекодування публічного простору та нав'язування російських історичних наративів, зокрема через меморіалізацію Другої світової війни і героїзацію учасників так званої СВО.

Зокрема, в окупованому Каланчаку на Херсонщині встановлюються російські таблички з адресами (повідомлялося про плани щодо встановлення понад 10 тис. табличок). Одночасно поширювалися культурні й молодіжні формати російського зразка ([проведення](#) в Скадовську чемпіонату юніор-ліги російського Клубу веселих і кмітливих; [створення](#) регіонального осередку Ленінського комсомолу).

Подібні практики фіксувалися і на інших ТОТ. У Маріуполі в листопаді [було відкрито](#) музей «Поле бою. Маріуполь», який в офіційному описі позиціонує як «присвячений ВОВ та СВО», тобто прямо поєднують історичну пам'ять про Другу світову з легітимацією нинішньої агресії. Паралельно навіть цивільні ініціативи маркуються воєнною символікою, наприклад, повідомлялося, що новий сквер у Макіївці [отримав назву](#) «Алея Перемоги».

II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ

(ДНІПРОПЕТРОВСЬКА, ДОНЕЦЬКА, ЗАПОРІЗЬКА, МИКОЛАЇВСЬКА, ХАРКІВСЬКА, ХЕРСОНСЬКА ТА ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТІ)

1. Зміни в системі управління

У грудні 2025 року управління в прифронтових областях невпинно реагувало на безпекові й гуманітарні виклики зимового періоду і зростаючим навантаженням на органи влади. Загалом зберігалася модель посиленої вертикалі управління з опорою на обласні й міські військові адміністрації, що забезпечує оперативність рішень у кризових умовах, але водночас підсилює централізацію та обмежує підзвітність.

На міжрегіональному рівні [створено](#) Асоціацію прифронтових громад як платформу координації та спільного представництва інтересів територій, що працюють в умовах підвищених безпекових і гуманітарних ризиків; її очолив міський голова Харкова Ігор Терехов. Очікується, що діяльність Асоціації сприятиме посиленню горизонтальної взаємодії громад, обміну практиками кризового управління і формуванню консолідованої позиції прифронтових регіонів у діалозі з центральними органами влади.

У Дніпропетровській області управлінські процеси супроводжувалися кадровими ротаціями в обласній військовій адміністрації: у жовтні-листопаді 2025 року [відбулася зміна](#) керівництва ОВА (призначення тимчасового очільника Владислава Гайваненка замість попереднього керівника Сергія Лисака, який очолив Одеську міську військову адміністрацію). В інформаційному полі також обговорювалися подальші кадрові рішення щодо керівництва ОВА (зокрема кандидатури з управлінським досвідом у прифронтових районах).

У Донецькій області зафіксовано зміни в персональному складі військових адміністрацій громад, пов'язаних із нещодавно окупованими територіями. Зокрема, після відставки Віталія Барабаша 6 грудня без очільника залишилася Авдіївська міська військова адміністрація. Водночас 16 грудня було [призначено](#) керівника Маріупольської міської військової адміністрації – ним став міський голова Вадим Бойченко. Це призначення було одним із найбільш очікуваних кадрових рішень: Маріупольська міська територіальна громада фактично залишалася останньою серед громад новоокупованих територій області, де військову адміністрацію було створено, але тривалий час не призначали очільника. У публічних оцінках таке зволікання пов'язували з політично-економічними чинниками й небажанням посилювати вплив окремих бізнес-груп у регіональному управлінні. Водночас подальше відтермінування призначення ускладнювало запуск проєктів, критичних для підтримки маріупольців, зокрема ініціатив житлового будівництва для ВПО, що потребували належного управління ресурсами громади й розблокування бюджетних інструментів. Опосередковано на пріоритетність цього напрямку [вказував](#) і сам Вадим Бойченко, зазначаючи серед ключових завдань реалізацію ініціативи «Мій дім. Україна», яка передбачає будівництво житлового кварталу на 1000 квартир для маріупольців. Загалом такі адміністрації працюють за межами окупованих територій і розглядаються як механізм взаємодії з громадянами, які вимушено звідти виїхали.

У Чернігові [продовжилися](#) суперечки між обраними представниками громади і призначеними з центру посадовцями. У фокусі – взаємодія між в. о. міського голови Олександром Ломаком і начальником Чернігівської МВА Дмитром Брижинським, які мають реальний вплив на бюджет, соціальні програми і стратегічні рішення. Водночас міська рада попри конфлікти продовжує ухвалювати рішення, що підтримують базову функціональність управління, але зберігають високий рівень політичної напруги в місті.

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> БЮДЖЕТ

У грудні 2025 року бюджетні рішення в прифронтових регіонах формувалися за логікою воєнного часу: кошториси орієнтувалися на підтримку Сил оборони, резерви – для реагування на наслідки атак, стійкість критичної інфраструктури та соціальний захист населення (зокрема ВПО, ветеранів і родин учасників бойових дій, військових).

Паралельно посилювалися ризики напруги між рівнями влади – як у питанні перерозподілу ресурсів між центром і громадами, так і в площині підзвітності й прозорості бюджетних пріоритетів на місцях. Наприклад, міський голова Дніпра Борис Філатов [критикував](#) державну бюджетну політику, заявляючи про суттєве вилучення коштів із бюджету міста, що руйнує фінансову децентралізацію й ускладнює відбудову (у публічній риторичі – близько 10 млрд грн (це орієнтовно 200 млн євро) із планованого на 2026 рік бюджету у 28 млрд (близько 560 млн євро)), і про відсутність системного діалогу з центральною владою.

З боку Асоціації міст України доносилась думка щодо необхідності підтримки бюджетів громад, які втратили надходження через війну.

>> ЕНЕРГЕТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА

Електропостачання в Донецькій області залишалося залежним від інтенсивності обстрілів енергетичної інфраструктури. У листопаді – грудні фіксувалися масштабні блекаути, що призводило до суттєвих перебоїв у життєдіяльності: зупинки електротранспорту із заміною на автобусні маршрути, зупинки ліфтів, переведення котелень і насосних станцій на генератори. Для мінімізації наслідків розгорталися пункти незламності з опаленням, резервним живленням та інтернетом.

За даними АТ «Харківобленерго», енергосистема Харківщини в грудні [функціонувала](#) в умовах підвищеного навантаження; так, станом на 18 грудня знеструмленими залишалися 195 населених пунктів (понад 60 тис. абонентів), переважно в прифронтових і прикордонних громадах. Пріоритетом визначалося відновлення електропостачання критичної інфраструктури: лікарень, систем водо- й теплопостачання, а також забезпечення сталості зв'язку. Додатково міська влада Харкова [заявляла](#) про намір розробити проєкт енергетичного хабу для переходу на альтернативні джерела енергії (із посиленням на досвід міста Страсбурга).

Протягом листопада – грудня в Запоріжжі фіксувалася соціальна напруга, пов'язана з графіками знеструмлень: мешканці публічно вказували на нерівномірний розподіл навантаження та вимагали перегляду графіків і відкритого діалогу з «Запоріжжяобленерго» та НЕК «Укренерго». Протягом грудня погодинні відключення тривали до 15 годин на добу. Через аварії на водопроводі частина мешканців тимчасово залишалася без води, однак ремонтні бригади відновлювали послуги. 11 грудня [повідомлялося](#) про розширення мережі пунктів незламності й підготовку частини з них до цілодобової роботи.

Енергетична ситуація в Херсонській області демонструвала високу міжрегіональну взаємозалежність. Зокрема, масштабний блекаут 13 грудня був пов'язаний з ударами по енергетичній інфраструктурі в Одесі, після чого без електрики залишилася значна кількість населених пунктів Херсонщини; у Херсоні це спричинило перебої з централізованим водопостачанням і зупинку тролейбусів.

Через системні обстріли об'єктів теплогенерації [4 грудня](#) Херсонська ТЕЦ припинила роботу, унаслідок чого без централізованого опалення залишилися 470 будинків (понад 40,5 тис. абонентів), а згодом повідомлялося, що без тепла перебуває близько половини міста. Протягом грудня фіксувалися й подальші удари та ризики нових перебоїв. У відповідь 25 пунктів незламності в Херсоні з 13 грудня перевели на цілодобову роботу, розгорнули додаткові пункти й надавали адресну підтримку (гаряче харчування, [розподіл](#) обігрівачів серед вразливих груп населення). Паралельно ОВА вела переговори з державними й міжнародними партнерами щодо посилення захисту критичної інфраструктури та запуску когенераційних установок для стабільної роботи котелень.

У Миколаївській області влада регулярно комунікувала обсяги відновлення (зокрема щодо 1259 об'єктів «Миколаївобленерго»), що підтримувало довіру, але водночас формувало високі очікування щодо швидкості стабілізації. Показовою для вертикальної координації місто – область стала

[субвенція](#) Миколаївської міськради на улаштування фундаментів блочно-модульних котелень – як приклад використання міжбюджетних трансфертів для швидких інфраструктурних рішень.

>> ЕВАКУАЦІЯ

У листопаді – грудні 2025 року евакуація з прифронтових територій здебільшого здійснювалася під постійною небезпекою. У фокусі були діти і вразливі групи; ключовими механізмами були обов'язкова евакуація сімей із дітьми, робота транзитних центрів і координація військових адміністрацій із ДСНС, поліцією та волонтерськими мережами.

На Донеччині розширювався перелік громад, звідки оголошено обов'язкову евакуацію дітей з батьками; паралельно розширювалася зона активних бойових дій. На [Харківщині](#) в Куп'янському районі тривала примусова евакуація сімей з дітьми; водночас, за [інформацією](#) ГО «Троянда на руці», темпи виїзду знижувалися, а частина мешканців частіше відмовлялася від евакуації на тлі повідомлень про успіхи Сил оборони на цьому напрямку; підтримку забезпечував транзитний пункт у Лозовій.

Дніпропетровська область виконувала роль одного з ключових транзитних хабів для ВПО: в області діяло 8 транзитних центрів (зокрема в Павлограді, Дніпрі, селищах Степове і Волоське) у межах загальнонаціональної мережі. У центрах надають комплексну підтримку (гуманітарну, медичну, психологічну, юридичну і соціальну), допомагають відновлювати документи й оформлювати виплати, після чого людей скеровують до безпечніших регіонів. Евакуацію [забезпечують](#) спільно державні структури (ДСНС, Національна поліція, прикордонники та спеціалізовані групи «Фенікс» і «Білий янгол» із бронетехнікою та медобладнанням для маломобільних) і [волонтерські ініціативи](#) (гуманітарна місія «Проліска», благодійний фонд «Схід SOS»).

У Запорізькій області, за словами начальника ОВА [Івана Федорова](#), масштабної евакуації немає: виїзд організовують з окремих громад у разі загострення, переважно йдеться про десятки людей. Обов'язкову евакуацію родин з дітьми з прифронтових громад майже завершено, хоча процес ускладнюють відмови частини батьків, що потребує постійного діалогу.

На Херсонщині в грудні посилити інституційну спроможність евакуації: у Херсонській громаді [запрацювали](#) два транзитні центри (перебування до трьох днів) і місця тимчасового проживання ([у грудні](#) – 415 осіб); водночас у прибережних районах під постійними обстрілами залишаються переважно літні мешканці, що поглиблює соціальну вразливість територій і ускладнює роботу служб, які змушені підтримувати населення в небезпечних умовах. Проте механізму примусового відселення дорослого населення наразі немає.

У грудні Рада оборони Чернігівської області [ухвалила](#) обов'язкову евакуацію мешканців 14 прикордонних сіл Чернігівської області (Новгород-Сіверська, Семенівська, Сновська та Городнянська громади) через щоденні обстріли й високий рівень загрози для цивільного населення. Попри небезпеку, на цих землях залишається близько 300 осіб, тоді як за рік уже виїхало понад 1400 мешканців.

Після евакуації ключовою проблемою залишається нестача доступного житла для довгострокового розміщення: частина ВПО змушена залишатися в родичів або оплачувати тимчасове проживання (готелі / оренда), тоді як можливості безкоштовного розселення є обмеженими. У транзитних центрах люди отримують первинну підтримку, однак перехід до стабільного проживання нерідко затягується саме через дефіцит житлового фонду й обмежені ресурси громад, що приймають.

Нарешті, війна демонструє трагічні психологічні та соціальні наслідки евакуації: деякі родини, розуміючи всі складнощі, [забирають](#) із собою навіть могили померлих рідних, щоб перепоховати їх уже в безпечних місцях.

>> ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ

Влада Миколаївщини продовжила відновлення критичної інфраструктури – насамперед доріг і водопостачання. Вода для області залишається одним із найскладніших і найдорожчих напрямів: швидкі рішення (пункти видачі й очищення води, підвезення) мають доповнюватися інфраструктурними проектами. Уряд у грудні також [повідомляв](#) про запуск першого ступеню очищення води в Миколаєві в січні 2026 року, після завершення основних будівельних робіт на очисних спорудах. Водночас

міські мережі водопостачання і водовідведення працювали з регулярними локальними аваріями й ремонтами, через що були тимчасові відключення.

>> **ТРАНСПОРТНЕ СПОЛУЧЕННЯ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД**

У листопаді 2025 року через погіршення безпекових умов ускладнилося транспортне сполучення громад півночі Донецької області з іншими регіонами України. А 5 листопада «Укрзалізниця» [зупинила рух](#) поїздів до станції Краматорськ: рішення було зумовлене зростанням ризиків для пасажирських перевезень на тлі спроб ураження цивільних потягів (зокрема наприкінці жовтня дрон із вибухівкою [здетонував](#) поблизу поїзда «Львів – Краматорськ» на ділянці між Слов'янськом і Краматорськом). Відтепер поїзди далекого сполучення курсують лише до станції Барвінкове, а подальше сполучення зі Слов'янськом і Краматорськом забезпечують автобусні маршрути, розклад яких підлаштовують під прибуття / відправлення поїздів; водночас зросли [витрати](#) для пасажирів (проїзд автобусом до Краматорська коштує близько 300 грн, до Дружківки – близько 600 грн, таксі «Краматорськ – Барвінкове» – 1500–2000 грн). Додатковим фактором стало зниження прогнозованості залізничного руху через удари по енергетичній та залізничній інфраструктурі, що призводило до затримок і подовження часу в дорозі.

Паралельно ускладнилося й автомобільне сполучення: після активізації бойових дій за Покровськ стала недоступною ключова магістраль Краматорськ – Добропілля – Покровськ – Павлоград – Дніпро, а з вересня 2025 року небезпечною стала й траса Слов'янськ – Ізюм поблизу Слов'янська (через системні атаки по цивільному транспорту рух на окремих ділянках фактично зупиняли). У результаті логістика агломерації значною мірою переорієнтувалася на два автошляхи регіонального значення, через що поїздки стали тривалішими й дорожчими. Опосередковано це також посилює мотивацію частини мешканців планувати виїзд до безпечніших регіонів.

>> **МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ**

На основі міжнародної співпраці у [підготовці](#) до опалювального сезону 2025/2026 Кабінет Міністрів України затвердив механізм надання грошової підтримки мешканцям прифронтових територій, яку виплачуватимуть міжнародні організації, зокрема Представництво УВКБ ООН, у розмірі 19 400 грн (360–370 євро) на домогосподарство (одноразово на сезон) для сімей, що фактично проживають у житлі з пічним опаленням на твердому паливі; у 2025 році програма охопила й домогосподарства в Харківській, Херсонській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській і Чернігівській областях.

Паралельно міжнародна співпраця дедалі більше переходить у формат практичної міжрегіональної й муніципальної дипломатії і секторальних проєктів. За [повідомленням](#) Херсонської ОВА, у 2025 році область наростила залучення міжнародної допомоги (заявлено 2,5 млрд грн), уклала 23 нові партнерства (загалом – 305 міжнародних партнерів) і реалізувала 17 проєктів у сферах відбудови, освіти, гуманітарної підтримки, безпеки та згуртованості. Окремо відзначається роль Швеції, яка взяла патронат над Херсонщиною, що, за оцінкою ОВА, посилює координацію допомоги й підтримку інституційної спроможності регіону.

У Харкові 7 листопада [підписано](#) партнерство міськради з Єврометрополією та муніципалітетами Страсбурга (Франція) і Келя (Баден-Вюртемберг, Німеччина), а Запорізька область разом із фінським регіоном Пяйят-Хяме [узгодила](#) напрями співпраці (цивільний захист, освіта, медицина) і готує план дій на наступний рік. На рівні конкретних інфраструктурних / соціальних рішень прикладами є підтримка Чернігівщини з боку Латвії ([оновлено](#) педіатричне відділення в центральній районній лікарні та [відкрито](#) Центр захисту прав людини), а також секторальні проєкти на кшталт меморандуму з Enabel щодо ремонту й термомодернізації Центру крові та [передача](#) автівок громадам у межах французького проєкту RELEVE (Expertise France) для щоденних сервісів і евакуаційних потреб.

5 листопада Анджеліна Джолі, посолка доброї волі ЮНІСЕФ, [відвідала](#) Херсон: вона побувала в кількох медзакладах і зустрілася з дітьми. Для прифронтового міста такі візити мають сильне комунікаційне значення – вони привертають міжнародну увагу, роблять ситуацію Херсона більш помітною для зовнішньої аудиторії та можуть підтримувати моральний стан мешканців на тлі тривалих обстрілів і виснаження.

>> МІЖРЕГІОНАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ

За даними моніторингів, наприкінці 2025 року міжрегіональна співпраця прифронтових громад переважно реалізовувалася в межах національної програми «Пліч-о-пліч: згуртовані громади» – як через оперативну взаємодопомогу для подолання наслідків обстрілів, так і через формалізацію партнерств і спільне планування на 2026 рік.

Як елемент швидкого реагування в межах програми зафіксовано передачу від партнерів матеріалів для відновлювальних робіт: зокрема, Вінниця [передала](#) харківській Балаклії 1000 ОСБ-плит для ліквідації наслідків обстрілу, що пошкодив багатоквартирні будинки. Паралельно 23 грудня Кам'янське й Нікополь (Дніпропетровська область) [підписали](#) меморандум про партнерство, визначивши напрями взаємної підтримки: гуманітарна допомога, сприяння евакуації і робота з внутрішньо переміщеними особами.

У Запорізькій області в межах партнерства Павлівська громада [налагодила взаємодію](#) зі Шрамківською громадою (Черкаська область), яка подарувала місцевій школі 3D-принтер і стала співорганізаторкою планів спільних освітніх, культурних і спортивних ініціатив. Окремо громади-форпости Василівська, Преображенська й Дніпрорудненська [провели](#) онлайн-зустріч із Барською громадою (Вінницька область), узгодивши пріоритети співпраці на 2026 рік – підтримка ветеранів, розвиток соціальних програм і оздоровлення дітей.

>> КОЛАБОРАЦІОНІЗМ І ДЕРЖАВНА ЗРАДА

Упродовж 2025 року правоохоронні органи продовжували системну роботу з виявлення, документування і процесуального супроводу фактів колабораційної діяльності й пов'язаних із нею злочинів. За [даними](#) Офісу Генерального прокурора, Харківська область увійшла до п'ятірки регіонів із найбільшою кількістю зареєстрованих проваджень за колабораційну діяльність: у січні – листопаді 2025 року в області зафіксовано 111 кримінальних правопорушень за ст. 111-1 ККУ (для порівняння: у Донецькій – 481, у Луганській – 463, у Херсонській – 297, у Криму – 131).

>> ПІДГОТОВКА ДО ВИБОРІВ

Попри активізацію загальнонаціональних дискусій щодо потенційних виборів або референдумів у межах можливих мирних сценаріїв, у прифронтових регіонах (зокрема на Донеччині) ознак реального передвиборчого поживавлення не зафіксовано. В умовах високої інтенсивності бойових дій погіршення безпекового середовища й невизначеності щодо подальшого розвитку ситуації базовим сценарієм залишається фактична неможливість організації виборів у Донецькій області.

Приклади зі звільнених і прифронтових громад Харківщини демонструють, що навіть за гіпотетичного відкриття законодавчого вікна ключовими бар'єрами лишаються безпекові й інфраструктурні чинники. За даними безпекового аудиту громадянської мережі «Опора», для Ізюмської громади потенційне проведення виборів оцінювалося як ускладнене через відсутність укриттів поблизу ймовірних виборчих дільниць, руйнування / пошкодження приміщень дільниць і низьку інтенсивність політичного життя.

>> РИЗИКИ СУСПІЛЬНОЇ ПОЛЯРИЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ МОЖЛИВИХ МИРНИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ

Обговорення ймовірних параметрів майбутньої мирної угоди може стати суттєвим викликом для стійкості та суспільної згуртованості, особливо в прифронтових регіонах. Перший потенційний розлом пов'язаний із допустимістю територіальних поступок як ціни за припинення війни: те, що для частини населення в інших областях може сприйматися як абстрактний компроміс, для мешканців Донеччини означає безпосередню втрату домівок і майна. Друга лінія конфлікту може проявлятися всередині самої області: частина людей може орієнтуватися на прагматичне збереження майна й готовність жити за будь-яких умов, тоді як інша частина – розглядатиме окупацію як неприйнятну й обиратиме вимушений виїзд навіть ціною повної втрати власності.

>> КОРУПЦІЙНІ СКАНДАЛИ

У публічному просторі актуалізувалися кілька корупційних випадків, пов'язаних із витрачанням бюджетних коштів у прифронтових регіонах, що посилює ризики для довіри до влади.

26 листопада НАБУ й САП [повідомили](#) про викриття групи з п'яти осіб, яку підозрюють у заволодінні коштами, виділеними на відновлення критичної інфраструктури в прифронтових громадах Донеччини. За версією слідства, ішлося про схеми з підробленими документами й постачанням неякісного обладнання, через що завдано збитків на суму близько 140 млн грн у проектах, пов'язаних із водопостачанням та опаленням у Селидовому, Вугледарі і Святогірську. Усе це обладнання так і не запрацювало, а з часом частина міст була зруйнована чи окупована. За версією слідства, групу очолював колишній керівник департаменту житлово-комунального господарства Донецької ОДА, водночас у публічній комунікації під час реалізації проектів [наголошувалося](#) на їх «особистому контролі» тодішнього керівника області. Чинний очільник області, який раніше був заступником попередника, після затримання заявив про непричетність і повідомив про кадрові зміни в профільному департаменті.

У Херсонській області на початку грудня Благодійний фонд «Об'єднання» [оприлюднив звіт](#) щодо можливої переплати з боку ОВА під час закупівель антидронових сіток (імовірно щонайменше 2,4 млн грн). Обласна військова адміністрація публічно [заперечила](#) твердження про надмірний прибуток поставальників, посиляючись на чинне регулювання оборонних закупівель після липня 2023 року. Водночас у 2025 році фахівці Державної аудиторської служби [провели](#) 95 моніторингових закупівель установ Херсонської області на 4,14 млрд грн (орієнтовно – 82,8 млн євро); у 64 % процедур виявлено порушення, з яких лише 7 % були повністю усунуті. Раніше Держаудиторська служба повідомляла, що за результатами перевірок було розпочато кілька розслідувань, двом особам повідомлено про підозру, а 23 посадовців притягнуто до відповідальності.

Сукупно ці кейси підсвічують вразливість закупівель і проектів відновлення в умовах воєнного часу: навіть за наявності розслідувань і публічних пояснень з боку влади інформаційний резонанс підживлює недовіру й потребує підсилення прозорості, контрольних процедур і комунікації про обґрунтованість витрат та їхній результат для громад.

2. Робота над ідентичністю

2.1. Зміни в стандартах освіти

Напередодні навчального року міська влада Дніпра [запровадила](#) підхід, за якого з 1 вересня школи мають працювати очно, а учнів закладів без власних укриттів переводять до визначених 123 базових шкіл зі сховищами. На практиці така модель дала змогу забезпечити для більшості учнів очне навчання або навчання в змішаному форматі. Водночас безпекові ризики залишаються визначальними: випадки руйнування навчальних закладів вимагають швидких організаційних рішень (перерозподіл учнів, додаткові класи, психологічна підтримка), а у вищій освіті посилюється конкуренція за абітурієнта через фактор наближення фронту (під ударом перебувають насамперед Кривий Ріг, Дніпро й Нікополь).

У Харківській області освітня політика зосереджена на масштабному будівництві захищеної інфраструктури: [тривало](#) будівництво 43 підземних шкіл. Понад 20 проектів планують завершити до кінця цього року, решту – у 2026 році, що має розширити можливості повернення учнів до офлайн-навчання.

Прифронтові громади інших областей переймають харківський досвід будівництва підземних шкіл: місто першим розробило проектно-кошторисну документацію для такої освітньої інфраструктури і зараз ділиться відповідними напрацюваннями з іншими громадами, зокрема з Запоріжжям.

У Запоріжжі продовжили розширювати безпечнішу офлайн-освіту: у гімназії № 47 [облаштували](#) укриття, що дало змогу 119 учням повернутися до очного навчання після тривалого дистанційного формату. Паралельно в Хортицькому районі міста [відкрили](#) «підземну» школу на базі гімназії № 106 з

організацією навчання у дві зміни.

Водночас системною проблемою залишається правове «доведення» інфраструктури: на початок грудня в Запоріжжі й області [офіційно введені](#) в експлуатацію були лише 7 із 22 «підземних» шкіл (протирадіаційних укриттів), тоді як інші 15 залишалися на стадії об'єктів будівництва, попри фактичне використання для навчання. Відсутність юридичного введення об'єктів в експлуатацію ускладнює чітке визначення відповідальних за безпеку дітей у підземних просторах та організацію належного технічного обслуговування.

Протягом 2025 року міжнародна підтримка освітньої сфери [Чернігова](#) сягнула майже 195 млн грн (близько 4,5 млн євро — це максимальний обсяг фінансування з 2022 року, спрямований на модернізацію харчоблоків, ремонт укриттів та оновлення закладів освіти). Організація навчального процесу залишалася жорстко прив'язаною до безпекових умов: очне навчання проводилося виключно в закладах із сертифікованими укриттями, у прикордонній 20-кілометровій зоні — лише дистанційно, а після масованих атак на енергосистему школи перейшли на гнучкі графіки з використанням генераторів і систем накопичення енергії в опорних закладах.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята і як їх відзначають

Однією з найпомітніших тенденцій стала повсякденна меморіалізація втрат: громади відкривали й розширювали локальні простори вшанування загиблих, які одночасно фіксують персоніфіковану пам'ять про війну і задають сталі публічні практики вшанування. На Херсонщині було відкрито Алею Слави в [Новорайській громаді](#) й у селі [Петропавлівка](#) Новоолександрівської громади, а також у [Тягинській громаді](#) встановлено «Хрест Пам'яті», присвячений жертвам воєнних злочинів Росії. У [Запоріжжі](#) 12 грудня розширено Алею пам'яті: встановлено чотири додаткові стенди з 336 фотографіями полеглих захисників, серед яких — понад 100 уродженців міста.

Донецька обласна державна адміністрація [розпочала](#) процедуру декомунізації назв 12 районів Донецька, Горлівки й Макіївки. Процес здійснюється на виконання доручення прем'єр-міністра України, а збір пропозицій щодо нових назв триватиме до 3 січня 2026 року. У Харкові топонімічна комісія [підтримала](#) встановлення меморіальної дошки на честь воєначальника періоду Української Народної Республіки Петра Болбочана. У сукупності ці рішення відображають переорієнтацію символічних маркерів у публічному просторі та зменшення присутності радянсько-російських наративів у локальній топоніміці.

Окремий вимір політики пам'яті — збереження музейних фондів, пам'ятників і культурної спадщини в умовах окупації або наближення фронту, де ключовими стають швидкість рішень, логістика й розподіл відповідальності за збереження. Пам'ятник композиторові Миколі Леонтовичу з Покровська було [евакуйовано](#) й тимчасово встановлено у Вінниці; [меморіальну дошку](#) Леонтовичу з будівлі залізничного вокзалу в Покровську (ініціатива керівника вокзалу) 13 грудня урочисто відкрито на вокзалі в Кам'янці-Подільському. Також із Покровська евакуйовано пам'ятник Тарасу Шевченку, який наразі [встановлено](#) в місті Самар Дніпропетровської області.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> ПОТРЕБИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І ЇХНІХ СІМЕЙ

У Дніпропетровській області підтримка ветеранів і родин загиблих військовослужбовців залишається одним із ключових пріоритетів місцевої соціальної політики. У Дніпрі [діє](#) комплексна програма «Родина Героя», започаткована у 2014 році й продовжена до 2026 року, яка забезпечує ветеранів матеріально (допомога на ліки, лікування, оздоровлення дітей), психологічно, юридично, а також сприяє працевлаштуванню і житловому забезпеченню.

У 2025 році ветеранська політика в регіоні набуває більш формалізованих рис: публічно [обговорюються](#) плани міських програм на 2026–2030 роки, [створюються](#) ветеранські простори, а муніципальні сервіси систематизують запити ветеранів і переводять їх у пакети послуг. Поряд із цим зростає видимість ветеранських подій у публічному просторі, що формує сталість ветеранської тематики в громадському порядку денному.

Окремим напрямом, який посилює економічну інтеграцію ветеранів, є ветеранське підприємництво: ветерани й члени їхніх родин [отримують](#) гранти на відкриття і розвиток бізнесу (від станцій технічного обслуговування і закладів харчування до реабілітаційних центрів). Така практика зменшує ризик маргіналізації ветеранів як «лише отримувачів допомоги» і допомагає їм реалізуватися як активним учасникам економічного життя.

Подібні підходи спостерігаються і в інших регіонах. У Харківській області 44 ветерани з інвалідністю внаслідок війни (I–II групи) [отримали](#) грошову компенсацію для придбання житла. Наприкінці 2025 року повідомлялося про закриття черги на 118 квартир, загальний обсяг фінансування склав майже 306 млн грн державних коштів.

На Чернігівщині у 2025 році 27 ветеранів і членів їхніх родин [отримали](#) гранти на суму понад 13 млн грн. Протягом року область залучила майже 86 млн грн, що дало змогу забезпечити житлом 33 ветеранські родини, а мережа сервісів розширилася завдяки створенню [ветеранського простору й інклюзивного центру](#) ментального здоров'я. Також у Чернігові [впроваджено](#) муніципальну програму житлової підтримки ветеранів. За цією програмою громада фінансує придбання житла для ветеранів з інвалідністю III групи (для I–II груп компенсацію забезпечує держава); наразі це єдина така практика в Україні. Перші 14 житлових сертифікатів уже видано.

>> ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМЦІВ ТА ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ГРОМАД

У Харківській області міська рада [затвердила](#) порядок ваучерної підтримки товаровиробників для участі у виставково-ярмаркових заходах в Україні і за кордоном: компенсація передбачає до 50 % витрат, але не більше 100 тис. грн на рік, і надається підприємствам із досвідом роботи щонайменше 1 рік без боргів і процедур ліквідації / банкрутства. Паралельно область розширювала програми відбудови, поєднуючи їх із механізмами залучення людей до оплачуваних суспільно корисних робіт: у межах програми «Армія відновлення» видано понад 42 тис. направлень на суспільно корисні роботи, залучено 17 262 особи (включно з ВПО), а до реалізації долучалися роботодавці і громадські / благодійні організації. Окремим напрямом розроблявся механізм компенсацій агровиробникам за розміщення фортифікаційних споруд на їхніх угіддях.

У Запорізькій області підтримку бізнесу [вибудовували](#) через платформу «Діалог влади і бізнесу» й сервіси служби зайнятості / офісів «Зроблено в Україні». Ключові інструменти: компенсації роботодавцям за працевлаштування ВПО (у 2025 році: 380 підприємцям – 19,9 млн грн за понад 860 переселенців) і за облаштування робочих місць для людей з інвалідністю (26 роботодавцям – 2,1 млн грн

за 29 місць), а також гранти «Власна справа» (понад 250 рішень на понад 98 млн грн). Для прифронтових регіонів розмір грантів збільшено (до 500 тис. грн за умови створення двох робочих місць, до 300 тис. – одного).

Затверджена в грудні програма «Незламний бізнес» у Херсонській міській територіальній громаді на 2026–2028 роки [передбачає](#) комплекс заходів: фінансово-кредитну підтримку, консультаційні й освітні інструменти, цифровізацію сервісів, розвиток підприємницької інфраструктури. Загальний бюджет програми становить 1,516 млн грн. Програма формує інституційну рамку економічної стійкості громади, але її реальний вплив на згуртованість і довгострокову стабільність залежатиме від безпекової ситуації, доступу до зовнішніх ресурсів і спроможності влади вибудувати робоче партнерство з бізнесом.

>> ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА

На рівні громад система розподілу гуманітарної допомоги залишається нерівномірною: поряд зі скоординованими комунальними штабами, які ведуть облік отримувачів і узгоджують роботу фондів, діють фрагментовані підходи, коли організації розвозять допомогу за власними списками без синхронізації з місцевою владою. Це підвищує ризики нерівного доступу й відчуття несправедливості (дублювання в одних населених пунктах і провали в інших), формуючи потенційні точки локальної напруги як між громадами, так і всередині міст. Горизонтальні волонтерські мережі частково компенсують дисбаланси, але не замінюють системної координації.

У Миколаєві [функціонує](#) офіційний портал моніторингу гуманітарної допомоги, який забезпечує прозорість і підзвітність використання ресурсів (будматеріали, генератори, транспорт тощо).

Окремим обмежувачем залишається безпеково-логістичний фактор: доставка до прифронтових сіл є небезпечною і нерегулярною. Зокрема, у Синельниківському районі Дніпропетровщини частина сіл фактично [ізолювана](#) через зруйновані мости й ворожі дрони, що контролюють дороги, тому заїзд можливий лише в короткі вікна тиші, а інтервали між конвоями інколи сягають 2–3 тижнів. Волонтерські екіпажі (зокрема «Білі янголи», команди Червоного Хреста) одночасно доставляють продукти й вивозять охочих евакуюватися.

На цьому тлі додатковим системним ризиком стає скорочення міжнародного фінансування гуманітарної підтримки: [за оцінкою](#) координатора гуманітарної допомоги ООН в Україні Маттіаса Шмале, через фінансування зимового плану допомоги прифронтовим і вразливим групам лише на 65 %, підтримка охопила близько 1 млн осіб замість запланованих 1,7 млн. Це звужує можливості грошової допомоги, програм утеплення та забезпечення твердим паливом і підвищує ризики для міст і малих громад поблизу фронту, особливо в час сильних морозів і тривалих перебоїв з теплом і водою.

>> УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИК

Позитивний приклад залучення громадян [продемонстрував](#) процес розроблення Стратегії стійкості Кам'янської громади (Дніпропетровська область): він поєднував опитування мешканців, публічні консультації та партнерську взаємодію між владою і громадськими організаціями. Цей кейс показує, що навіть в умовах війни інклюзивні управлінські підходи залишаються можливими та можуть підсилювати довіру до місцевих рішень через прозорі процедури й участь різних груп населення.

Водночас у більшості міст формальні інструменти місцевої демократії (громадські слухання, петиції, місцеві ініціативи) діяли обмежено або мали низький вплив на підсумкові рішення, що критикували активісти. Наприклад, у Дніпрі представники руху [«Гроші на ЗСУ»](#) публічно заявляли про відсутність результативного діалогу з міською владою і про те, що їхні звернення, петиції й інші механізми участі не призводили до перегляду бюджетних рішень щодо фінансування оборонних потреб.

У Херсоні [було оголошено](#) запуск пілотної онлайн-платформи «Моє місто», яка має спростити доступ до міської інформації, звернень, е-послуг і опитувань. Потенційно такі цифрові інструменти можуть розширити канали комунікації, підсилити залученість громадян, однак довіра до них залежатиме від чітких правил використання, прозорості оброблення звернень і видимого зв'язку між участю (запитами / опитуваннями) й управлінськими рішеннями; без цього ризик розчарування та критики зберігається.

>> ДОВІРА ДО ВЛАДИ (СОЦІОЛОГІЧНІ ІНДИКАТОРИ)

Соціологічні дані [фіксують](#) у Херсоні розрив між довірою до очільників військових адміністрацій і довірою до інституцій. За опитуванням, проведеним на замовлення фонду громади Херсона «Захист», повністю довіряють начальнику обласної адміністрації 1 % (повністю і частково – 23 %), начальнику міської військової адміністрації – 2 % (повністю і частково – 22 %), тоді як показники довіри до самих інституцій є вищими: міській військовій адміністрації довіряють 34 %, обласній – 29 %. У динаміці проти попереднього року зафіксовано зниження довіри до обласної влади (з 42 % до 29 %); окремо відзначається спад довіри до місцевої поліції у 2023–2024 роках на тлі стабільно високої довіри до рятувальників, військових, волонтерів і комунальних служб.

У Запоріжжі відкрите онлайн-опитування (вересень 2025 року; 671 респондент) [зафіксувало](#) критично низький рівень довіри до місцевої влади й домінування уявлень про непрозорість рішень. 54 % учасників зазначили, що зовсім не довіряють органам місцевого самоврядування, 32 % – скоріше не довіряють, тоді як повну довіру висловив 1 %. Оцінки роботи міської ради й ОВА також переважно негативні (46 % – дуже негативно, 33 % – скоріше негативно). Багато респондентів вважають рішення влади непрозорими (56 % – зовсім непрозорі, 29 % – скоріше непрозорі) і пов'язують недовіру насамперед із корупцією / непрозорістю дій влади (83 %) і відсутністю відповідальності посадовців (54 %).

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок, дітей і людей з інвалідністю

У прифронтових регіонах соціальний захист дедалі більше зміщується до адресних рішень для найбільш уразливих груп – насамперед дітей, людей з інвалідністю і сімей з дітьми – і поєднує правові захисні, гуманітарні й житлові інструменти підтримки.

На Харківщині [відкрито](#) Регіональний центр захисту прав дитини (п'ятий в Україні), створений за ініціативи Уповноваженого Верховної Ради з прав людини за підтримки ЮНІСЕФ і за сприяння Франції й Норвегії, який забезпечує комплексну допомогу дітям, чії права були порушені внаслідок війни.

У Запоріжжі [запрацював](#) транзитний центр для евакуйованих людей з інвалідністю і літніх осіб, що надає тимчасове розміщення, гуманітарну підтримку й допомогу з подальшим переміщенням у безпечніші громади.

Миколаївщина водночас [зберігає роль](#) регіону-прихистку для найбільш уразливих груп, продовжуючи приймати людей з інвалідністю та осіб старшого віку з Херсонської й Запорізької областей. Їх безпечне транспортування забезпечують волонтери обласних організацій Товариства Червоного Хреста України із залученням спеціалізованого транспорту.

Водночас у Чернігові [затверджено](#) програму пільгового житлового кредитування для молоді на 2026–2028 роки, що має стимулювати молодь залишатися в громаді; на 2026 рік заплановано 100 млн грн фінансування (орієнтовно 1,9 млн євро), однак реальні обсяги вкладень змінюватимуться залежно від цін та інфляційних процесів. У 2025 році, за даними Національного банку України, [інфляція](#) до грудня 2024 року становила 8 %, а на 2025 рік [прогнозується](#) на рівні 7,5 %.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування на них

У грудні 2025 року Маріуполь розпочав реалізацію програми будівництва муніципального житла для членів громади за межами міста. Перший етап проєкту [впроваджується](#) в Білій Церкві: планується зведення мікрорайону з 16 багатоповерхових будинків на 1000 квартир, розрахованих на проживання до 3000 маріупольців. Житло залишатиметься у власності громади й надаватиметься в оренду на пільгових умовах – орієнтовно 3–4 тис. грн на місяць, але не більше 30 % доходу родини; для окремих категорій передбачене безоплатне проживання. Квартири планують укомплектувати основними меблями й технікою. Водночас навіть за таких параметрів масштаб проєкту не співставний із масштабами переміщення, проте це перший приклад великої програми будівництва житла для мешканців зруйнованого міста.

Показовим є також кейс Перечина, де формується осередок для вихідців із Краматорська: модель [базується](#) на приватній ініціативі релокованого підприємства (зокрема будівництві житла для працівників) і супроводжується перенесенням частини соціальної інфраструктури. Водночас компактне, відокремлене проживання може уповільнювати інтеграцію ВПО в приймаючі громади й підвищувати ризик локальної соціальної напруги.

У Кривоозерській громаді Миколаївської області [завершили будівництво](#) п'яти будинків соціального житла для ВПО й однієї амбулаторії – Центру здоров'я. Проєкт реалізовано за підтримки Фонду відбудови України за участю Німецького товариства з міжнародного співробітництва (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GIZ), Управління Організації Об'єднаних Націй з обслуговування проєктів (United Nations Office for Project Services, UNOPS), а також за сприяння Миколаївської ОВА й Посольства Королівства Данія в Україні.

У Дніпрі як гуманітарному й логістичному хабі простежується перехід від екстреної підтримки ВПО до інтеграційних сервісів. Інституційно ці зусилля координуються через [Координаційну раду з питань ВПО](#) при міській владі. Аналогічно [в Чернігові](#) створено Раду з питань ВПО при виконавчому комітеті, яка має підтримувати інтеграцію і соціальну адаптацію переселенців. Проте ефективність таких органів залежить від здатності трансформувати запити ВПО в практичні рішення щодо житла, зайнятості й доступу до послуг.

Окремим ризиком для соціальної згуртованості залишається обмежений доступ ВПО до інструментів локальної демократії. Так, за [даними дослідження](#) програми «Єднання заради дії» ([Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів](#) IREX / Stabilization Support Services), більшість статутів територіальних громад не включають ВПО до членів громади, що обмежує їхню участь у громадських слуханнях та зборах і доступ до окремих соціальних програм, створюючи ризик інституційного відчуження: переселенці інтегровані просторово, але виключені з процесів ухвалення рішень, що може стимулювати пасивність або накопичення невдоволення в середньостроковій перспективі.

III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ

(ВІННИЦЬКА, ЗАКАРПАТСЬКА, ЛЬВІВСЬКА, ОДЕСЬКА Й ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТІ)

1. Зміни в системі управління

В Одеській області політичний ландшафт зазнав суттєвої трансформації через [створення](#) в жовтні 2025 року Одеської міської військової адміністрації (ОМВА) в умовах кадрової кризи й високих безпекових загроз. Впровадження ОМВА мало на меті забезпечити стабільність і керованість міста, проте регламентація повноважень між адміністрацією і місцевою радою залишалася неповною, що породжувало інформаційну й управлінську напруженість. У грудні 2025 року регіон перебував у режимі кризового стресу життєзабезпечення через удари по енергетиці, логістиці й портовому сектору, що підвищило чутливість населення до ефективності управління і справедливості розподілу ресурсів.

Важливим політичним фактором у Вінницькій області залишається відсутність повноцінно призначеного начальника ОВА, де перша заступниця голови ОВА Наталя Заболотна виконує обов'язки начальниці. Такий статус має практичні наслідки для управління: навіть за розширених повноважень у період воєнного стану тимчасовий формат здебільшого означає обережнішу поведінку в стратегічних рішеннях, більшу залежність від погоджень із центром і стриманість щодо довгострокових кадрових / політичних кроків.

Осінь 2025 року позначилася кадровими змінами: 11 вересня 2025 року депутати [достроково припинили](#) повноваження і звільнили з посади голову Чернівецької обласної ради Олексія Бойка. Після цього обов'язки голови виконує перший заступник – Микола Гуйтор (депутат від Слуги народу), тож ключові управлінські позиції в області зосереджені в руках представників однієї політичної сили. Керованість на рівні обласної ради [ускладнювалася](#) проблемами зі скликанням / проведенням сесій: питання обрання нового голови ради не було винесене на жовтнєве засідання, а подальші спроби зібрати сесію наштовхнулися на неявку частини фракцій і депутатів.

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> КРИТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА Й ЕНЕРГЕТИЧНА СТІЙКІСТЬ

У листопаді-грудні 2025 року енергетична інфраструктура і пов'язані системи життєзабезпечення функціонували в умовах підвищеної вразливості: відновлення після атак і аварій відбувалося паралельно з регулярними відключеннями та необхідністю забезпечувати резервне живлення для водопостачання, тепла, транспорту й критично важливих установ. На обласному рівні влада виконувала роль координаційного центру між енергетиками, громадами і населенням.

У грудні відбувся перехід від поодиноких локальних збоїв до ознак системної енергетичної кризи в окремих громадах. В Одеській області після атаки 13 грудня фіксувалися тривалі відключення (зокрема в Арцизі – із затяжним блекаутом і подальшою частковою подачею за графіками), що спричиняло каскадні наслідки: обмеження водопостачання й опалення, зупинку / скорочення електротранспорту, перехід частини закладів освіти на дистанційні або асинхронні формати, проблеми зі зв'язком та інтернетом. Через масштаб наслідків ситуації надали статус надзвичайної ситуації державного рівня – рішення [ухвалила](#) профільна комісія при Одеській ОВА.

Регіони відреагували запровадженням погодинних / аварійних графіків відключень, резервуванням живлення і розгортанням пунктів підтримки (обігріву, підзарядки, пункти незламності). Вод-

ночас тривалість і нерівномірність відключень електроенергії підсилювали чутливість населення до нерівномірного доступу до базових послуг і збільшували ризики локальної напруженості в періоди дефіциту ресурсів.

Окремим прикладом превентивної підготовки стала Вінниця, де [провели](#) навчання з організації роботи громадського транспорту в разі блекаутів, що відображає намагання муніципальних служб зменшити операційні ризики для міської мобільності в кризових сценаріях.

>> МЕХАНІЗМИ КОМПЕНСАЦІЇ І ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТЛА, ПОШКОДЖЕНОГО ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

У звітний період відновлення і компенсації за пошкоджене житло реалізуються як комбінована модель: базовим інструментом залишається державна програма «єВідновлення», а громади доповнюють її муніципальними виплатами й локальною допомогою, щоб частково закрити потреби постраждалих домогосподарств.

Львівська міська рада [продовжила](#) підтримувати мешканців, чиє житло було пошкоджене після ракетних ударів по Львову 12 липня, 21 серпня і 5 жовтня 2025 року. Так, 14 листопада виконавчий комітет ухвалив ще два рішення про надання матеріальної допомоги постраждалим на загальну суму понад 2 млн грн. У Львівській територіальній громаді [діє Порядок](#), який передбачає часткові відшкодування на відновлення житла (зокрема вікна / двері, ремонти квартир, покрівлі приватних будинків, а також наслідки пошкоджень від вибухової хвилі, уламків чи затоплення).

У Вінниці [започатковано](#) новий вид матеріальної допомоги. Так, мешканці, житло яких зазнало пошкоджень, матимуть підтримку від громади в розмірі від 10 до 50 тисяч гривень. Ці кошти будуть додатковими до тих, що люди можуть оформити за програмою «єВідновлення».

2. Робота над ідентичністю

2.1. Зміни в стандартах освіти

У Чернівцях навчання відбувалося в очному режимі за стабільного електропостачання й у гібридному форматі під час відключень. Через це адміністрації закладів [самотійно](#) ухвалюють рішення про продовження навчального року до червня.

Львівські школи (школа «Лідер», школа № 84 й Лінгвістична гімназія) у 2026 році почнуть [пілотне впровадження](#) реформи старшої профільної школи, завдяки якій учні зможуть здобути ступінь бакалавра на рік раніше.

На Закарпатті модернізували шкільні харчоблоки та створили кулінарні хаби, покращивши харчування понад 9 тис. дітей [в межах](#) Стратегії реформування шкільного харчування. У [Мукачеві](#) через енергетичні й епідеміологічні ризики подовжили зимові канікули до кінця січня, а в [Хустській](#) громаді навчання частково перевели на дистанційний формат через спалах вірусного гепатиту А в селі Іза. У [Перечині](#) на базі перевезеного Першого Краматорського ліцею понад 300 дітей ВПО продовжили очне навчання.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята і як їх відзначають

За даними моніторингові, на рівні громад продовжувалося оформлення публічних місць пам'яті про загиблих: Алеї Слави поповнювалися новими світлинами, встановлювалися [меморіальні дошки](#) й [банери](#).

На інституційному рівні політика пам'яті поступово формалізується. У Чернівецькій області [діє](#) координаційна рада з утвердження української національної та громадянської ідентичності, обговорюються проекти історичних маршрутів. Львівська область водночас [працює](#) над Стратегією відновлення і збереження національної пам'яті до 2030 року, яка має стати пілотною для всієї країни.

В Одесі процеси деколонізації переважно проходили без масових конфліктів і радше як процедурна дискусія про темп і доречність змін («поступовість і пояснення» vs «швидкі рішення»), що вказує: напруга тут частіше пов'язана з механікою ухвалення рішень, а не з базовими ідентичнісними розломами.

2.3. Свобода віросповідання

На Закарпатті фіксувалися переходи громад з УПЦ Московського Патріархату до Православної Церкви України (ПЦУ), зокрема в селах [Збини](#) й [Пашківці](#) Мукачівського району; водночас за кількістю парафій в області УПЦ (МП) зберігає лідерство.

У Чернівцях викликали резонанс дискусії довкола календарної дати різдвяних заходів у школах: частина закладів (5 державних і 6 приватних) оголосила про святкування 7 січня замість 25 грудня (за церковним календарем, якого дотримується УПЦ МП). Ситуація актуалізувала ширшу полеміку про культурно-символічне дистанціювання від московської традиції в умовах війни.

2.4. Національні меншини

[Опитування](#) Фонду «Демократичні ініціативи» (17–28 жовтня 2025 року; окремо опитано 500 представників нацменшин у місцях компактного проживання – 300 угорців і 200 представників ромської, румунської і словацької громад) [демонструє](#) неоднорідні, але переважно прагматичні настрої національних меншин Закарпаття. Зокрема, 41 % підтримує ідею подвійного громадянства, 23 % – розширення повноважень місцевих рад, а 13,8 % – надання області статусу автономного округу; водночас 31,6 % респондентів визначають себе передусім як громадяни України, а 21,8 % – як представники свого етносу.

Сприйняття політики Угорщини в регіоні є радше умовно-позитивним: найбільша частка опитаних (38,6 %) трактує її як сприяння розвитку області за умови узгодженості з українською владою, 21,1 % – як дружню підтримку угорської меншини, тоді як 14,7 % бачать у ній ризики послаблення української ідентичності й передумови сепаратизму, а 5,2 % – підготовку до анексії.

На цьому тлі [заява](#) прем'єр-міністра Угорщини Віктора Орбана про відсутність намірів розширювати кордони за рахунок України і «неприйнятність» приєднання Закарпаття навіть у разі такої позиції з боку Росії вітаються, але не знижують рівня чутливості до цієї теми.

На Закарпатті в публічному просторі різко [актуалізувалася](#) тема русинства після виступу блогерки Габрієли Дерепи на 18-му Форумі ООН з питань меншин у Женеві: у промові вона поєднала соціально чутливі для регіону сюжети (економіка, переміщення бізнесу, екологія Карпат і розвиток гірських територій) із вимогами щодо «офіційного визнання карпаторусинської меншини» і «кооперації русинських ГО з державними інституціями», а відео виступу швидко завірусилося. Згодом вона публічно заперечила сепаратизм і будь-які зв'язки з РФ, апелюючи до Конституції і міжнародного права.

На рівні обласних інституцій фіксується дистанціювання від проблематизації: перший заступник голови Закарпатської облради зазначив, що за останні роки не надходило звернень чи петицій від русинських організацій, а риторика «утисків» назвав політично сконструйованою; водночас він окреслив русинство як історичний етнонім українців у регіоні й наголосив на відмежуванні культурної ідентичності від політичного русинства.

Голова Народної ради русинів Закарпаття також підкреслив, що заяви Дерепи не відображають позицію організації: після початку повномасштабної війни вони публічно засудили агресію РФ і домовилися відкласти будь-які політичні вимоги до завершення війни, зосереджуючись на культурних ініціативах.

Експертне середовище трактує хвилю як потенційний елемент гібридної дестабілізації: русинське питання частіше активізується з-за меж України й може використовуватися Росією поряд з угорською темою, підхоплюючи локальні невдоволення (зміни в економіці і структурі населення через релокацію / переселення, конфлікти довкола забудови Карпат тощо) для підігріву напруги та взаємної підозри в регіоні.

За даними моніторингу Чернівецької області, освітня платформа «Румунська для українців» [підготувала](#) нові підручники й наочні матеріали для вивчення румунської мови українськомовними (рівні А1–В1) із практичними вправами і структурованими поясненнями.

Паралельно Румунія продовжує інституційну підтримку закладів із румунською мовою навчання: Департамент у справах румунів за кордоном [відібрав](#) 9 партнерських організацій для стипендіальної програми в Україні. Виплати координуватимуть у Чернівецькій, Одеській і Закарпатській областях; програма охоплює 90 шкіл і 2813 учні.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> ДОПОМОГА ЗСУ

Підтримка ЗСУ з боку місцевої влади та громад зберігала системний характер і фінансувалася через поєднання обласних / муніципальних програм, міжбюджетних рішень і благодійних зборів. На Львівщині це проявлялося в регулярних [передачах](#) підрозділам техніки і [БпЛА](#) (транспорт, FPV-дрони, засоби зв'язку, зарядні станції тощо) й у значних бюджетних зобов'язаннях: місто додатково [спрямувало](#) кошти на закупівлі й зафіксувало високий рівень річної підтримки з міського бюджету (1 млрд гривень), паралельно [долучаючись](#) до загальнонаціональних оборонних зборів, зокрема «Єдинозбору», який спільно запустили Фонд Сергія Притули, 412 бригада Nemesis і Світовий конгрес українців.

На Вінниччині допомога була інституціоналізована на рівні області й міста і концентрувалася на посиленні конкретних підрозділів через [передачу](#) квадрокоптерів (Mavic / thermal), FPV-дронів, спецзасобів і спорядження.

На Буковині підтримка поєднувала логістику під запит підрозділу ([виїзди](#) керівництва області до військових, передача засобів радіокерування, FPV-дронів, генераторів, медичних і забезпечувальних комплектів) із фінансовим інструментом участі громад: у 2025 році громади області [спрямували](#) на потреби ЗСУ понад 226 млн грн, із яких найбільший внесок забезпечила Чернівецька міська громада. Загалом у цих регіонах простежується спільна тенденція: фокус на високотехнологічному оснащенні (БпЛА / РЕБ / зв'язок) і мобільності (транспорт) як найбільш затребуваних позиціях фронту, а також поступовий перехід від разових акцій до програмної, прогнозованої підтримки.

>> ПОТРЕБИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І ЇХНІХ СІМЕЙ

За даними моніторингів ветеранська політика в регіонах дедалі більше набувала системного й інституційного характеру: поряд із базовими гарантіями зростає роль місцевих програм, ветеранських просторів / хабів і сервісних моделей. На Вінниччині це було реалізовано в розбудові екосистеми послуг «[Ветеран 360](#)», регулярній комунікації з ветеранами й фокусі на житлових компенсаціях: у 2025 році область [забезпечила](#) компенсацію на придбання житла для 242 родин на близько 600 млн грн (приблизно 11,8 млн євро); паралельно громада запровадила адресні виплати (щорічна допомога матерям загиблих Героїв України, удостоєних орденом «Золота Зірка», – 5 тис грн) і нову [соціальну допомогу](#) для ветеранів з ампутаціями (20 тис. грн або приблизно 390 євро на санаторно-курортне лікування раз на рік).

На Закарпатті в лікарнях [впровадили](#) модель єдиного вікна для швидкого доступу ветеранів до медичних послуг і [розширили](#) мережу ветеранських хабів.

У Львівській області помітний перехід від пасивних виплат до реінтеграції через зайнятність і підприємництво: [кар'єрні події](#), [форуми](#), ярмарки ветеранського бізнесу, нові [інституції підтримки](#) (професійне навчання, менторство) і цифрові інструменти на кшталт [чат-бота](#) «Помічник ветерана»; паралельно тривав [міжнародний діалог](#) про підсилення регіональних ветеранських сервісів. Додатково Львівська міська рада [розширила](#) пакет муніципальних пільг, запровадивши для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни (зарєєстрованих у громаді) 100 безкоштовних годин користування платними паркувальними майданчиками щомісяця.

У Чернівецькій області ветеранам і членам їхніх родин, окрім [грантової](#) підтримки та [працевлаштування](#), посилюють доступ до реабілітаційних і спільнотних практик, включно зі спортивними заходами ([турніри з ампфутболу](#)) та міжрегіональними [ретритами](#).

>> ПІДТРИМКА МАЛОГО Й СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

5 грудня в Могилеві-Подільському [відкрився](#) офіс підтримки малого й мікробізнесу «[Зроблено в Україні](#)» – п'ятий на Вінниччині та 95-й в Україні, створений у межах державної програми підтримки вітчизняних виробників і розміщений на базі місцевої філії обласного центру зайнятості. Офіс забезпечує системний супровід підприємців від первинної консультації до навігації між програмами підтримки й навчальними можливостями.

3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами

У грудні паралельно з традиційною підтримкою ЗСУ й зимовими святами в громадах Чернівецької області активізувалися ініціативи взаємодопомоги, спрямовані на підтримку дітей військовослужбовців, ВПО і дітей із деокупованих і тимчасово окупованих територій. Ініціативи реалізовувалися в межах уже усталеної практики участі освітніх закладів у благодійній діяльності: учні Ломачинецької гімназії [передали](#) подарунки воїнам-землякам, ліцей № 9 [зібрав](#) подарунки для дітей з Херсона й [передав](#) до Краматорська зарядну станцію EcoFlow і обігрівачі, а в межах загальнонаціональної акції «Даруй добро. Діти – дітям» учні кількох чернівецьких шкіл [зібрали](#) понад 350 подарунків для дітей із Чернігова, Херсонщини, Запоріжжя, Сумщини й Дніпропетровщини.

Волонтерський рух доповнювали локальні історії довіри й особистої відповідальності (зокрема 16-річний Сашко Костецький із Драчинців, який [зібрав](#) 750 тис. грн на фронт грою на гітарі), а також внесок культурних і громадських інституцій: [театр](#) ім. Ольги Кобилянської під час фестивалю «Золоті оплески Буковини» зібрав кошти на потреби 82 окремої Буковинської ДШБ, волонтерські осередки ([Заставнівська](#) волонтерська сотня, [майстерні](#) з плетіння маскувальних сіток у Чернівцях) продовжили регулярно відправляти допомогу на передову, формуючи відчуття спільної участі та взаємної підтримки як базової соціальної норми.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок, дітей і людей з інвалідністю

В умовно тилкових регіонах політика щодо жінок, дітей і людей з інвалідністю поєднує два рівні: довгострокові зміни (безбар'єрність, планування доступності, аудит об'єктів) і короткі інтервенції (матеріальна допомога, соціальний супровід, психосоціальна підтримка).

На Львівщині здійснюють системну управлінську роботу з безбар'єрності: львівська громада [очолила](#) рейтинг індексу безбар'єрності (оцінювали 95 громад і 2 райони Києва), в усіх територіальних громадах області [створено](#) Ради безбар'єрності, підготовлено / впроваджуються безбар'єрні маршрути і проведено оцінку понад 6,4 тис об'єктів. Водночас результати аудиту показують, що повністю безбар'єрними є лише близько 5 % об'єктів.

У Вінниці прикладом адресної підтримки є проєкт [ГО «Паросток»](#) для ВПО з інвалідністю: соціальний супровід, навчання жінок цифрових навичок, побутові послуги для родин і арттерапевтичні заняття, доповнені гуманітарною допомогою.

У Чернівецькій області один з викликів – доступ до базових сервісів у сільській місцевості: у 340 селах [немає аптечних пунктів](#), частину потреб закривають доставка ліків через Укрпошту й мобільні аптеки; паралельно діяли програми матеріальної підтримки вразливих груп та експериментальні послуги підтриманого проживання / стаціонарного догляду для ВПО похилого віку й осіб з інвалідністю. Паралельно фіксувалася потреба в [дофінансуванні](#) перинатального центру, через зменшення кількості пологів оскільки бракує коштів і, відповідно, фінансування. Додатково працюють точкові механізми соціальної підтримки вразливих груп, зокрема області [реалізують](#) експериментальний проєкт для ВПО похилого віку й осіб з інвалідністю, який передбачає надання послуг підтриманого проживання або стаціонарного догляду для ВПО з інвалідністю і людей похилого віку, які потребують догляду, за кошти державного бюджету.

4.2. Потреби вимушених переселенців і реагування на них

31 грудня [розпочався прийом заявок](#) на отримання житлового ваучера номіналом 2 млн грн – нового інструменту державної підтримки ВПО, який можна використати для придбання житла, інвестування в будівництво або сплати першого внеску чи іпотеки. На першому етапі програма доступна ВПО зі статусом учасника бойових дій або особи з інвалідністю внаслідок війни за умови підтвердженого проживання на ТОТ, наявності довідки ВПО і відсутності іншого житла на підконтрольній Україні території (за визначеними винятками). Заяви подаються через застосунок «Дія», після чого передаються на розгляд місцевих комісій. Строк розгляду – до 30 днів. Високий попит у перші дні подачі засвідчив значну суспільну потребу в інструменті, водночас фактичне використання ваучерів залежатиме від подальшого залучення фінансування, зокрема коштів місцевих бюджетів і потенційних репарацій. Проте на 25 листопада, за [даними](#) Міністерства розвитку громад та територій, комісії для реалізації житлових програм було створені лише у 541 громаді з 1306, що свідчить про нерівномірну готовність системи на місцях.

Протягом моніторингового періоду в Чернівецькій області продовжили формувати житлову базу для ВПО через інвентаризацію доступних приміщень: на 5-му засіданні Координаційної комісії [розглянули](#) дані щодо 76 об'єктів і затвердили перелік зі 194 об'єктів державної і комунальної власності для подальшого обстеження; паралельно за результатами роботи комісії з обстеження оформлено вже 117 актів.

Опитування, [проведене](#) Фондом «Демократичні ініціативи» спільно з Центром політичної соціології в жовтні 2025 року в Закарпатській області, засвідчило підвищений рівень соціальної напруги в ставленні до внутрішньо переміщених осіб: 40,6 % респондентів заявили, що ставляться до ВПО гірше, ніж до місцевих мешканців, тоді як 35,9 % – однаково. Негативні установки переважно пов'язані не з безпековими чинниками, а з уявленнями про соціально-економічну поведінку переселенців, зокрема з поширеними наративами про їхню заможність, скуповування нерухомості, недостатню інтеграцію в громади, залежність від соціальних виплат або «необґрунтовану» міграцію (виїхали з місць, які нібито не постраждали). Отримані дані вказують на потребу в комунікаційних та інтеграційних заходах (по-яснення правил допомоги, підтримка зайнятості, локальна взаємодія), щоб знижувати стигматизацію і ризики конфліктності в приймаючих громадах.

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони й реагування на них. Мобілізація

У прикордонних регіонах, зокрема на Закарпатті, мобілізаційна тематика тісно переплітається з питанням незаконного перетину кордону й тінювих практик ухилення від служби. Фіксується стабільний потік осіб, які намагаються виїхати за межі України, що для частини місцевого населення перетворилося на альтернативне [джерело доходів](#) на тлі скорочення туристичної активності. Ситуація ускладнюється резонансними кадровими й дисциплінарними кейсами всередині системи ТЦК. На Закарпатті зафіксовано [затримання](#) офіцера обласного ТЦК за підозрою в організації незаконного переправлення військовозобов'язаних, а керівнику обласного ТЦК [оголошено](#) неповну службову відповідність на тлі численних скарг. Окремі [випадки](#) мобілізації осіб із чинними підставами для відстрочки (зокрема педагогів) спричинили публічні скандали.

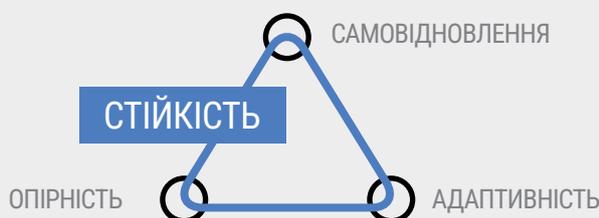
На Львівщині додатковим фактором напруги стає зростання агресії щодо представників ТЦК. [Напади](#) на військовослужбовців і посадовців, за [оцінками](#) оперативного командування «Захід», набувають ознак небезпечної тенденції, підживлюваної токсичним інформаційним середовищем, де дискредитація мобілізації і персоналізація відповідальності ведуть до нормалізації насильства в очах громадян. Паралельно правоохоронні органи [фіксують](#) корупційні схеми ухилення від мобілізації, у яких задіяні працівники ТЦК й інших державних структур, що ще більше знижує рівень суспільної довіри.

Окремий блок потреб стосується того, як збалансувати процес мобілізації з утриманням критичних сервісів на місцях: наприклад, через дефіцит водіїв міська влада Чернівців заявляє про потребу розширити [бронювання](#) працівників комунального транспорту. Це вказує на необхідність більш гнучких, прозорих і соціально чутливих підходів до реалізації мобілізаційної політики на місцях.

МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ

Концептуальна рамка підходу Національної платформи стійкості та згуртованості

СТІЙКІСТЬ – суспільна практика на національному, регіональному й місцевому рівнях, яка створює можливості для подолання викликів і трансформації.

Ми вимірюємо її в трьох площинах:

- адаптація суспільних систем та інститутів до криз і різких змін середовища;
- самовідновлення – мобілізація громадян та інститутів для спільного розв'язання гуманітарних, соціальних і безпекових завдань;
- опірність – стабілізація моделей співпраці між владою, бізнесом і громадянським суспільством, які сприяють підвищенню рівня міжсекторальної довіри під час трансформації.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ – стан соціальних зв'язків у суспільстві між суспільними групами (по горизонталі) та суспільством і владою (по вертикалі). Вимірюється за рівнями довіри й нормами взаємності (розвитком позитивного соціального капіталу), міцністю громадянського суспільства і наявністю інститутів управління конфліктами (наприклад, відповідальна демократія, незалежне судочинство тощо).

СТІЙКІСТЬ І СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ базуються на спільних підходах і цінностях, а також розмаїтих моделях взаємодії.

>> **ФОКУС:**

на акторах, змінах в управлінні, оцінюванні вразливості, здатності до адаптації, трансформації на відміну від повернення в попередній стан.

>> **ЗБІР ДАНИХ:**

- тимчасово окуповані та прифронтові території – Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Харківська області;
- території, де не ведуться бойові дії, – Одеська, Миколаївська, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька області.

ДЖЕРЕЛА ДАНИХ – публікації в медіа, рішення органів влади, проекти рішень органів влади, дані опитувань громадської думки, дані з соціальних мереж, звіти неурядових організацій, будь-яка інша оприлюднена інформація. Дані збирають координатори Національної платформи стійкості та згуртованості в 11 областях, спираючись на джерела даних, власне розуміння стану справ і залученість у місцеві процеси згуртованості.

>> ПРОБЛЕМАТИКА

На тимчасово окупованих територіях:

- **Динаміка окупації.** Просування російських військ, становище окупованих населених пунктів; позиції мешканців регіону / громади / політичних сил щодо російських окупаційних і воєнних дій.
- **Зміни в системі управління.** Рішення та інформація від окупаційної влади; прояви колабораціонізму; вилучення майна; експропріація продуктів окупаційними адміністраціями.
- **Гуманітарна ситуація.** Фільтраційні дії окупаційної влади; примусова депортація та її напрямки; захоплення заручників; рекрутинг у збройні формування; характер евакуації; руйнування; доступ до медичної допомоги.
- **Робота над ідентичністю.** Робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти й викладачів, примусова русифікація; російські державні стандарти освіти; політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята і як їх відзначають; діяльність релігійних організацій.
- **Зміни в соціальній структурі.** Виклики, пов'язані зі становищем жінок, дітей і людей з інвалідністю.

На територіях, де не відбуваються бойові дії:

- **Динаміка воєнних дій.** Обстріли / озброєння, застосоване проти мирного населення; руйнування.
- **Зміни в системі управління.** Організація діяльності органів влади й доступ громадян до ухвалення рішень на місцевому рівні; доступ до публічної інформації; координація дій волонтерів і влади, а також органів влади між собою, органів влади й військових, волонтерів і військових тощо.
- **Гуманітарна ситуація.** Доступність питної води, їжі, зв'язку, електроенергії; доступ до медичної допомоги; надання гуманітарної допомоги на регіональному рівні.
- **Зміни в суспільному середовищі.** Ставлення в громадах до змін у символіці, календарях (свята, пам'ятні дні); перейменування вулиць та інших об'єктів; робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти й викладачів; громадянське суспільство й бізнес, ринок праці.
- **Становище внутрішньо переміщених осіб.** Забезпеченість житлом і роботою; інтеграція в приймаючу громаду; мережування.

>> ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИХОДУ ЗВІТУ

Початковий моніторинговий звіт охоплює перші чотири місяці широкомасштабного вторгнення (лютий-червень), починаючи з 24 лютого 2022 року; звіти з 2-го по 9-й – по два місяці, починаючи з 10-го – по три, з 15-го – по два.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень – неурядовий непартійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, проводимо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua та в соціальній мережі Facebook – <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства, написавши нам на електронну пошту за адресою: ucipr@ucipr.org.ua.

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України
Випуск 15. Листопад – грудень 2025 року

Електронне видання

Випуск 27 лютого 2026 року

